

Олександра Качмар

(м. Івано-Франківськ, Україна)

ОМЕЛЯН ПАРТИЦЬКИЙ: ОСВІТЯНИН, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ОСОБИСТІСТЬ

Сьогодні одним із першочергових завдань є повернення імен культурно-освітніх діячів, внесок яких у створення, розвиток національної школи і педагогіки є значущим, але через ідеологічні упередження їхня спадщина не була вивчена і належно оцінена.

В Україні педагогічна біографія завжди була провідним напрямом досліджень науковців, які обирали предметом вивчення педагогічну думку, адже «...саме персоналія, яку ми повертаємо з небуття, і своїм життям, і своїми ідеями підтверджує рух історії, її мінливість, непередбачуваність і вразливість» [5, 46].

Тому багатогранна діяльність Омеляна Йосиповича Партицького (1840-1895) – педагога, громадсько-просвітнього діяча Галичини, редактора і видавця, автора цілої низки підручників та посібників з української мови та літератури для народних шкіл, українських вчительських семінарій привертає велику увагу всіх, хто лише тепер відкриває для себе цю визначну постать, викликає все більший інтересу широких колах наукової громадськості, що і актуалізує питання звернення до його педагогічного доробку.

О.Партицький мало знаний в історії української педагогіки, адже про його творчість можемо дізнатися з малодоступних джерел, а саме: часописів «Правда», «Газета Школьна», «Зоря», «Письмо з «Просвіти»», які він редагував і видавав; часописах «Слово», «Галичанин», «Діло» та ін., в яких був дописувачем; в підручниках, методичних розробках, посібниках (наприклад, «Читаночки для сільських людей»), в його листуванні з видатними діячами української культури (О.Барвінським, Г.Врецьоною, П.Кулішем та ін.) тощо.

Водночас, науковий доробок О.Партицького містить напрями, які є актуальними і заслуговують на творче застосування в сучасних реаліях. У його численних статтях розкриваються питання організації сімейного, морально-етичного та естетичного виховання підростаючого покоління; ролі знання історії власного народу, рідного краю, фольклору, народних звичаїв, обрядів і традицій у національному вихованні; впливу оточуючої дійсності на формування гуманістичних рис у дитини; засвоєння і впровадження в Галичині європейського педагогічного досвіду тощо.

Омелян Йосипович Партицький належить до когорти галицьких педагогів, світогляд та громадянська позиція яких формувалися за певних політичних та економічних умов Галичини другої половини XIX ст.

О.Партицький народився у сім'ї священика, де належне місце відводилося релігійному вихованню. Християнський гуманізм позитивно вплинув на формування світогляду молодого хлопця і відбився в його подальшій педагогічній творчості.

Можна припустити, що саме неординарна політична ситуація в краї, супроводжувана протистоянням політичних сил, боротьбою проти всього українського, сприяла формуванню громадянської позиції О.Партицького, що виявлялась у небажанні приймати участь у політичному житті краю. Про це, власне, зазначав відомий громадський діяч І.Копач: «О.Партицький... може не чув відповідної сили в собі до праці політичної, а й тому... і не хапав ся за не своє діло; може не сподівався належних результатів з своєї політичної роботи...» [3, 9].

Значний вплив на становлення світогляду та громадянської позиції О.Партицького (учня, гімназиста і семінариста) мав сам Львів.

У духовній семінарії (1860-1864 рр.) остаточно формується світогляд викристалізуються педагогічні погляди, якими він керувався впродовж життя. Утім викладання української мови в семінарії було на низькому рівні, про що О.Партицький писав в автобіографії: «З семінарії не виніс зовсім національного чувства...» [3]. Мабуть, спогади про студентські роки не пройшли марно, оскільки все подальше життя О.Партицький намагався прищепити своїм вихованцям любов до рідної мови, що прослідковується не тільки у самовідданій праці на викладацькій ниві, а й при укладанні підручників, посібників, написанні наукових публікацій тощо, про що йтиме в наступних розділах.

Власне, в семінарії розпочинається видавничо-редакторська діяльність О.Партицького. Як згадує його однокурсник і багаторічний товариш, до певної міри конкурент на полі літературної творчості, А.Вахнянин, на другому році навчання О.Партицький почав видавати «власний гумористичний листок з ілюстраціями Дуткевича» [4, 39]. (Сам А.Вахнянин видавав тоді гумористичний листок під назвою «Клепайло»).

В семінарії починаються і лінгвістичні наукові пошуки О.Партицького: приймає участь у колективній підготовці до видання «Німецько-руського словаря». Співпраця з відомими на той час в Галичині філологами, громадськими діячами стала для початкуючого науковця і серйозним випробуванням, і безцінним джерелом набуття практичних фахових знань, умінь і навичок, і водночас, сприяла формуванню його особистості.

Водночас, робота над «словником» засвідчила про неабиякі науково-творчі здібності молодого Партицького, про його велику працелюбність і працездатність, наполегливість і навіть упертість в досягненні остаточного

результату, про притаманне йому почуття високої відповідальності за доручену справу.

Вихід у світ «Німецько-руського словаря» став визначною подією і привернув до себе увагу наукових і літературних авторитетів не лише в Галичині, а й на Наддніпрянщині, зокрема П.Куліша. Авторитетна оцінка свідчить про практичну значимість словника, і звичайно додає поваги О.Партицькому, котрий, взявшись за велику справу - гідно довів її до кінця. У 1864 році після завершення навчання у Львівській духовній семінарії починається новий етап у житті і діяльності О.Партицького.

В тому ж році він працевлаштовується вчителем української мови і літератури в гімназіях (у Чернівцях, Тернополі, Львові), а з середини 1868 р. переходить працювати до Львівської чоловічої вчительської семінарії. Паралельно викладає в жіночій вчительській семінарії.

Викладацька діяльність О. Партицького припадає на період панування польського елемента в освіті, спричиненого керівництвом Крайової шкільної ради, котра з 1867 р. стає провідною інстанцією в системі шкільництва Галичини. Мовні розпорядки Крайової шкільної ради (22 червня 1867 р., 2 травня 1883 р. та ін.) спрямовувались насамперед на пріоритетність польської мови в освіті та знищення української .

Не кращим був стан з мовою викладання і в обох львівських учительських семінаріях (чоловічій і жіночій), професором яких О.Партицький пробував половину свого життя. Незважаючи на доволі простий вступ до них, безоплатне навчання, непогані стипендії, українці не поспішали віддавати своїх дітей до вчительських семінарій. Причиною була польська мова викладання.

Саме за громадянсько-патріотичну позицію та відданість українській мові та літературі, викладанню якої О. Партицький присвятив майже 27 років життя, він був улюбленим серед студентів і шанованим серед колег по всій Галичині. Про авторитет і вагомість О.Партицького як викладача свідчать численні звертання до нього людей різного стану і різного соціального походження з проханням посприяти, допомогти, «підтягнути» того чи іншого учня не лише з руської (української) мови і літератури, а й з німецької і латини. Причому така тенденція простежується від перших і до останніх днів його викладацької діяльності, що засвідчує епістолярна спадщина педагога. Наведені дані свідчать про високий інтелектуальний рівень О.Партицького, знання трьох мов на викладацькому рівні переконує в тому, що педагог самовіддано працював над собою з метою професійного самоствердження

Заслуженим авторитетом О.Партицький користувався не тільки серед колег. Зокрема, зважаючи на його компетентність і працелюбність, Крайова Шкільна рада ще у 1869 р. призначає О.Партицького (разом з А.Вахнянином і

Ю.Романчуком) членом комісії «для поставлення и редакції русскихъ учебниковъ нормальных и гимназiальныхъ» . А згодом, у 1878 р. комісія доручає О.Партицькому зайнятися «укладом окремої читанки для семінарій учительських», оскільки, як свідчить аналіз джерельної бази, в окреслений період в семінарах українська мова була обов'язковою, однак українських підручників для навчання не було [4, 178].

Окрім того, О.Партицький приймав участь у популяризації творів галицьких композиторів (А.Вахнянина, М.Вербицького, С.Воробкевича, І.Лаврівського), про що свідчить організація разом з О. Нижанківським музичного турне по містах і селах краю .

Визначаючи місце, роль і значення Омеляна Партицького, передусім в галицькому суспільстві другої половини ХІХ ст., а відтак і в усій Україні, мусимо визнати, що маємо перед собою цільну, непідвладну чужорідним впливам, вольову натуру, національного патріота зі стійкими переконаннями, діяча не політичних гасел і кличів, а невтомного трудівника, прихильника конкретних справ, повсякденної тяжкої праці для загального добра, добропорядну і високоморальну людину.

Аналіз архівних та друківаних джерел дає підстави дійти висновку, що на формування світогляду О.Партицького вагомий вплив мали сім'я, взаємини в родині, оточення (дідичі Лодинський і Смаржевський), які спричинилися до формування національного почуття у хлопця. Певне значення мало і навчання у Львівській духовній семінарії, де відбувалися перші літературні та видавничі спроби (редагування і видання студентських гумористичних часописів «Гомін», «Фірман», «Жельман»), а також формувався науковий світогляд юнака (статті з давньої історії Русі в «Галичанині»); перші лінгвістично-філологічні наукові пошуки (робота над «Німецько-руським словарем»).

Очевидно, що такий масштабний доробок зробив би честь будь-якому майстрові чи то на літературній, чи на науковій ниві. Його багатогранна діяльність складає широкий спектр гуманітарного виховання передусім підростаючого покоління на вивіренних часом і практикою гуманістичних засадах. Тому поза сумнівом, що без його творчого доробку вивчення історичного процесу другої половини ХІХ ст. в Галичині було б не повним [3]. Будучи патріотом з чіткою громадянською позицією, О.Партицький зосередив увагу на розробці концептуальних засад національної освіти і виховання, не відкидаючи ідей представників зарубіжжя, підготовці підручників, утвердженню в галицькій молоді національної свідомості.

Таким чином, високі досягнення на ниві педагогічної, просвітницької, видавничої, наукової і літературно-журналістської діяльності дозволяють

віднести Омеляна Партицького до когорти найвизначніших представників національної еліти як Галичини, так і всієї України.

Список використаних джерел

- 1.Вахнянин А. Спомини з життя (посмертне видання) / Зладив К. Студинський. Львів, 1918. 137 с.
- 2.Копач І. Партицький О. (Некрольог). *Життя і знання*. Львів, 1930. С.9-11.
3. Качмар О Педагогічна спадщина та громадсько-просвітницька діяльність Омеляна Партицького: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Івано-Франківськ, 2006. 20 с.
- 4.Партицький О. Карність школьна. *Газета школьна*. Львів, 1877. Ч.23. С.189.
- 5.Сухомлинська О. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі. *Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем*. К.: А.П.Н., 2003. 50 с.